

Și iarăși poetul caută înnoirea, de astă dată formal. Aplicând maniera psaltului, compune pentru Regele țării un original « Doamne miluește »:

Milue-l Doamne pe rege,
Pleacă urechea și-ascultă
Ruga din Țara cea multă:
Dărue-i zile 'ndelungi
Fruntea cu haruri să-i ungi,
Milue-l Doamne pe rege.

LUCIAN BLAGA.

Intâiele versuri ale lui Lucian Blaga (*Poemele Luminii*) au izbit mai ales prin imagine, fiindcă deși relativ șterse, reduse la câteva propoziții frante într'o aparență de versificație, ele se condensau pe un singur punct, într'o metaforă. Dela început poetul se revela un panteist bucolic, indiscutabil mai realizat în momentele în care spiritul stabilește printr'un simț legături cu Universul și trăește în undele lui. El pune urechea pe sol ca să audă inima pământului:

Ca să-l aud mai bine, mi-am lipit
De glii urechea — îndoienic și supus —
Și pe sub glii ți-am auzit
A inimii bătaie sgomotoasă — —

și amorțește conștiința în ierburi:

Trântit în iarbă, rup cu dinții —
Gândind aiurea — mugurii
Unul vlăstar primăvărativ...

și e capabil de a se abstrage din timpul practic încât să perceapă vibrațiile eterale:

Atâta liniște-i în jur de-mi pare că aud,
Cum se isbesc de geamuri razele de lună...

În genere însă *Poemele Luminii* sunt încă stângace, pătate de considerații filosofice și de un nietzscheanism sgomotos, în nepotrivire cu temperamentul nesanguin, cam rilkean al poetului. Este însă caracteristic că generația de după războiu, mai ales ardeleană, păstrând cultul naturii, nu mai se mulțumește cu reprezentarea ei exterioară ci încearcă să intre în substratul cosmic. Așa se explică astfel de impulsuni macrocosmice:

Pământule, dă-mi aripi:
Săgeată vreau să flu să spintec
Nemărginirea,
Să nu mai văd în preajmă decât cer,
De-asupra cer,
Și cer sub mine —
Și-aprins în valuri de lumină
Să joc
Străfulgerat de-avânturi nemaipomenite:
Ca să răsuflă liber Dumnezeu în mine.

În *Pașii proiectului*, în *Zamolxe* panteismul, sau mai bine zis panismul, se înfăptuește cu mijloace artistice superioare și în consonanță cu tradiția noastră agrară, într'un pastoralism în care se regăsesc toate elementele bucolicei virgiliene: Pan « ovium custos », ardența caniculară a câmpurilor, greierii, macii adormitori, șopârlele, naiul, copacii străvechi, laptele care curge, fagurii, nucii, fructele în genere. Cât despre « cornițele sub năstureii moi de lână » ele amintesc horatianul ied cu fruntea umflată de coarnele noi (frons turgida cornibus primis). Dar, se înțelege, totul la Lucian Blaga este proaspăt, trăit în toată intensitatea senzației și cu un sens metafizic. Mai mult decât o amintire mitologică, Pan este în bucolica lui Blaga o întrupare a voluptății de a participa

la toate regnurile, de a surprinde mai cu seamă măruntele mișcări vitale:

Acoperit de frunze veștede pe-o stâncă zace Pan.
E orb și e bătrân...
Pleoapele-i sunt cremene:
Zadarnic cerc'a mai clipi,
căci ochii-i s'au închis — ca melcii — peste iarnă.

Un Pan pierdut în frunze și cu ochii de cremene, e o vietate aproape mineralizată, care însă caută să păstreze contactul cu vegetalul și animalul, tactic:

Ah Pan!
Il văd, cum își întinde mâna prinde-un ram —
și-i pipăie
cu mângâieri ușoare mugurii.

Un miel s'aprobie printre tufșuri.
Orbul îl aude și zâmbește,
căci n'are Pan mai mare bucurie,
decât de-a prinde'n palme n'cetășor căpșorul mieilor
și de-a le căuta cornițele sub năstureii moi de lână.

E peste tot o beție de vegetal, de fructe, de animalitate rece:

Pe coastă'n vrej de nouri —
crește luna.

Veniți lângă mine tovarăși! E toamnă:
se coace
pelinul în boabe de struguri —
și'n gușe de viperi — veninul...

Pământul 'ntreg e numai lan de grâu
și cântec de lăcuste.

... Ades, un sgomot surd mă face să tresar:
să fie pașii sprinteni ai iubitei mele,
sau e moartă și ea
de sute și de mii de ani?
Să fie pașii mici și guralivi ai ei,
sau poate pe pământ e toamnă
și niște fructe coapte mi cad mustoase, grele
pe mormânt
desprinse dintr'un pom, care-a crescut din mine?
În vițe roșii strugurii par sânii goi.

O copilandră mulge-o vacă;
arcuț ugerului plin
asvârle o săgeată
de lapte în șistar.

Nu le mai poate ajuta nici miera
și nici laptele de capre.
Laptele de capre, care fără de-a fi muls,
se scurge pentru ei prin buruieni când ugerile
sunt prea pline...

... Și vâna dela tâmpile îmi svăcnește
ca gușa unei leneșe șopârle.

E de remarcat că vegetalele au ceva cărnos, animalic, ca și când ar fi nutrite din regnul superior intrat în putrefacție. Florile au « sâni de lapte », iar în *Zamolxe* sunt struguri enormi:

Mirare de-așa rod?
A îngropat sub fiecare viță câte-un stârv de om
găsit pe drumuri ori pe ape.

Dinpotrivă sunt preferate făpturile cu sângele rece care se încălzesc la soare, acelea mimetice, nemișcate care se confundă cu buruienile; șopârlele, lăcustele. Boii în lan deșteaptă imaginea melcilor:

Când toropit priveam prin gene,
cum boii se mișcau prin flori de sânziene
pe sub sălcii,

mă miram că ei nu văd
cu vârful coarnelor ca melcii, —
și boii — boii - și rumegaу căldura pe sub sălcii.

Bacantele sunt verzi și sar ca lăcustele:

Nouă preotese verzi
Sar prin codri și livezi

și Zemora, fata Magului, vrea chiar să aibă picioare verzi:

Căci Zemora turburătoarea
iubește iarba și soarele
viu ca lăcustele, —
și-ar vrea să aibă picioarele
tot atât de verzi,
verzi ca lăcustele
sau ca linta bălților...

Zamolxe însuși caută contactul rece cu șopârlele jilave:

Altădată nopțile-mi erau un leagăn de odihnă,
iar ziua lucrurile dimprejur se prefăceau în mine
într'un vis atât de liniștit,
că reci și jilave șopârlele veneau
să caute soarele
pe picioarele mele goale...

Preferința este explicabilă: animalul greoiu, fierbinte, deșteaptă noțiunea de mișcare, de viață deasupra solului, în vreme ce insecta imobilă, rece, e o prelungire a geologicului și deci a cosmicului somnolent.

Zamolxe e un « mister păgân » și înfățișează un prim pas de a încadra dionisiacul nietzschean în tradiția românească, pe calea mitului. Apare în poezie autohtonismul traco-getic cu care mulți vor să înlocuiască acum convenția latinătății, ce-i dreptul mai potrivit sufletului nostru agrest. Zamolxe, cirac al lui Dionisos, simbolizează chiotul de vitalitate în fața lanurilor galbene și a strugurilor copti, îndreptățirea filosofică a țăranelui de a umbla cu picioarele goale prin iarba, strivind melci și șopârle și călcând cu degetele în țărâna udă de lapte de capră. Misterul e compus dintr'o mică dramă de idei, aproape pirandelliană. Zamolxe nu mai crede în zei și s'a ascuns într'o peșteră, unde cultivă unica divinitate legitimă, pe Marele Orb, simbol al Cosmului divin pretutindeni și neștiutor de sine:

Arunci grăunțe între brazde și zici:
din ele crește Dumnezeu.
În dimineața ceea ca să mă priceapă și copiii,
l-am schimbat în orb.
Le-am spus: noi suntem văzători,
iar Dumnezeu e-un orb bătrân.
Fiecare e copilul lui —
și fiecare îl purtăm de mână...
Căci nu ești tu Dumnezeire ne'nțelesul orb,
Ce-și pipăie cărarea printre spini?

Atunci Magul pune simulacrul lui Zamolxe în templu, printre zei și-l divinizează, ca oamenii să-i uite învățătura. Mitul e atât de tare încât înlocuiește realitatea și când Zamolxe se coboară la templu el se află în fața unei puternice ficțiuni. El dărimă statuia și e omorât pentru acest lucru și abia atunci mulțimea primește adevărul cecității lui Dumnezeu.

Valoarea poetică a misterului stă în aceiași ascuțime a contactului fizic cu lumea, în evocarea a tot ce e voluptos la suprafața pământului:

Duhul meu — al meu sau al Pământului e tot atât —
și-a așternut aici jocul său de mușchiu și-așteaptă;
Depart ești poporul meu dac, neam de urși.
Ei, bine mucenicii lui se tot sporesc de-atunci
pe sub pământ ca iepurii de casă.

Prin călți de codri altădată săgetam
bourii între coarne...

... și pesculam din fluvii somni rotunzi
ca pulpele fecioarelor.

Mi-am sfârticat cinci oi și-am plâns în lăna lor.

O, nu. Aicia nu mă simt împrejmuț de oameni,
ci așa de mult în mijlocul naturii
încât mă mir că ei nu au mănunchiu de mușchiu pe cap
în loc de păr — ca stâncile...

Încercarea de a construi un pantheon dac cu șase zei dintre care unul cu cap de bour amintește mitologiile dacice ale lui Bolintineanu și Eminescu.

Întrat în câmpul noțiunii de tradiție era firesc ca Lucian Blaga, în înțelegere sau nu cu alții, să se deplaseze pe un punct mai apropiat de existența noastră reală, românească. Tracismul e o abstracție iar panteismul curat, o filosofie fără mitologie constituită. Poporul român este creștin ortodox și Dumnezeu creștin este exterior lumii. Dar cum sufletul popular nu atinge niciodată absolutul, caracteristic spiritualismului, poetul se va opri la mijloc între cer și pământ (atitudine eretică, dar singura cu putință în poezie și în orice legendă, dovadă franciscanismul) și va continua să pipăie concretul lăsându-se nostalgizat de Spirit. Acum poeziile sunt străbătute de o temere de taina pământescă a morții, de toamnă și de uitare. Spiritualizări și stilizări minore, aureoleări ale ființelor câmpenești, fenomene de lumină și angelic, izbucnind în pacea agrestă în

Lucian Blaga student la Viena.

Lucian Blaga.

care murise Pan, ne dau o derivație bizantină a vechiului panism, încă sălbatecă și rurală, pe care am numi-o bucolic creștin. După cum în creștinismul primitiv păstorul virgilian se îmblânzește și purcede pe peretele sarcofagelor cu oaia în jurul gâtului, între barbarie și cruce, viță de vie bachică și lujer simbolic, păuni și porumbește, silvani și diaconi; tot astfel rusticitatea liriceii lui Blaga se eterizează fără să se distrugă. Întâlnim și aci reptila la soare, dar este «șarpele binelui»; sunt și aci stupi și grădini, dar sunt «grădinile Omului» plugul ară, dar e împins de arhangheli:

Aci e casa mea. Dincolo soarele și grădina cu stupi.
Voi treceți pe drum, vă uitați printre gratii de poartă,
și așteptați să vorbesc. — De unde să'ncep?
Credeți-mă, credeți-mă,
despre orișice poți să vorbești cât vrei:
despre soartă și despre șarpele binelui,
despre arhangheli cari ară cu plugul
grădinile omului,
despre cerul spre care creștem
despre ură și cădere, tristețe și răstigniri —
și înainte de toate despre marea trecere.

Este de altfel vorba de un panteism extatic, de o colaborare a trupului cu visul, de trecere în mitul creștin a miracolului anonim al universului. Flora și fauna se fac mai ascetice, mai simbolice, aproape mistice, dobitoacele, până acum lubrice, capătă «ochi cuminți» și privesc «fără de spaimă umbra în alvii». Câmpul face loc pădurii, soarele umbrei, pâraiele duc înspre peșteri, țapilor le ia locul melancoliei cerbi:

Un soare în zenit ține cântarul zilei.
Cerul se dăruiește apelor de jos.
Cu ochi cuminți dobitoace în trecere
își privesc fără de spaimă umbra în alvii,
Frunzare se boltesc adânci
peste o'ntreagă poveste.

Nimic nu vrea să fie altfel de cât este,
Numai sângele meu strigă prin păduri
după îndepărtata-i copilărie
ca un cerb bătrân
după ciuta lui pierdută în moarte.

Poate a pierit subț stânci.
Poate s'a cufundat în pământ.
În zadar i-aștept vestile;
numai peșteri răsună,
pâraie se cer în adânc.

Sânge fără răspuns,
o, de-ar fi liniște, cât de bine s'ar auzi
ciuta călcând prin moarte.

Natura în genere se melancolizează, fauna alcargă rănită
de nostalgiei fără nume, orizontul are luminisuri spirituale:

Mistuiți de răni lăuntrice ne trecem prin veac,
Din când în când ne mai ridicăm ochii
spre zăvoaiele raiului,
apoi ne-aplecăm capetele în și mai mare tristețe.
Pentru noi cerul e zăvorât și zăvorite sunt și cetățile.
Înzadar căprioarele beau apă din mâinile noastre,
în zadar câinii ni se închină,
suntem fără scăpare singuri în amiaza nopții.

Nimic nu s'a schimbat, ca într'un templu păgân prefăcut
în bazilică. Totul este câmpenesc, idilic, material:

Taci, căne care 'ncerci vântul cu nările, taci.

Pașii mei răsună în umbră
par' c'ar fi niște roade putrede
ce cad dintr'un pom nevăzut
O, cum a răgușit de bătrânețe glasul izvorului!

Din cer a venit un cântec de lebedă.
Îl aud fecioarele ce umblă cu frumuseți desculțe
peste muguri.

Copilo, pune-ți mâinile pe genunchii mei.

Uite, e seară.
Sufletul satului fâlfăie pe lângă noi:
ca un miros sfios de iarbă tăiată,
ca o cădere de fum din streșini de paie,
ca un joc de iezi pe morminte fnalte.

Strivești între degete sânii materiei.

Incurând picioare albe
vor umbla peste ape.

fecioara Maria
a legat rod ca un pom.

Lăpădați-vă coarnele moarte
bătrânilor cerbi
cum pomii își lasă frunza uscată, —

Dar mozaicul a fost bătut cu aur, momentele naturale s'au
simbolizat, anotimpurile au căpătat subînțelesuri spirituale.
Câmpiile se aureolează:

Ziua vine ca o dreptate făcută pământului.
Flori peste fire de mari
îmi luminează din larg —
aureole pierdute pe câmp de sfinții trecutului.

plugurile sunt niște într'aripate picate din spațiul extra-cosmic, de care se cuvine să te apropii cântând:

Pe dealuri, unde te'ntorci,
cu ciocuri înfipte 'n ogor sănătos
sunt pluguri, pluguri, nenumărate pluguri:
mari paseri negre.
ce-au coborât din cer pe pământ.
Ca să nu le sperii
trebuie să te-appropii de ele cântând.

Un apocalips blând și rustic, cu naivități de mozaic ravennat apare pe alocuri; trec tineri goi și fecioare albe în scilpiri de hieratică procesiune murală:

Din orașele pământului
fecioare albe vor porni
cu priviri înalte către munți.
Pe urma- lor vor merge tineri goi
spre sori păduratici, —

Ingerii cântă noaptea în pădurile din care au fugit nimfele

Porțile pământului s'au deschis.
Dați-vă mâinile pentru sfârșit:
Ingeri au cântat toată noaptea,
prin păduri au cântat toată noaptea
că bunătatea e moarte.

dar mai ales migrează sălbăticiunile enigmatice și bizantini-zante:

Din depărtate sălbăticii cu stele mari
doar căprioare vor pătrunde în orașe
să pască iarba din cenușă.
Cerbi cu ochii uriași și blânzi
intra-vor în bisericile vechi
cu porțile deschise —
uitându-se mirați în jur.

O mare inocență cuprinde pe toate făpturile și totul e plin de miracol și de așteptare. La casa zugravului de sfinți s'a adunat norodul

crezând că fără veste te vei ridica la cer
și vei înălța cu tine
satul și pământul.

Ciobanii, în cojoace cu flacări de lână, așteaptă misterul nașterii, pe când femeia:

înțelege mai puțin decât oricine
minunea ce s'a 'ntâmplat

și în sfârșit pentru a duce la capăt angelizarea eglogei:

Toate turmele pământului au aureole sfinte
peste capetele lor.

Nu putem să nu apropiem aci patetismul mistico-bucolic al lui Lucian Blaga de iconografia pastorală și bizantină a pictorului Demian, remarcabil și pe nedrept subestimat comentator al ortodoxismului. Și acolo cerbi diafani se încurcă în coarnele stilizate, porumbeii au rigidități romanice iar ființele rustice privesc cu inocențe arhaice, arătând hieratic mâini disproportionat și picioare naive, în care sensualitatea se împerechează cu serafismul.

În *Lauda Somnului* procesul de spiritualizare e mai înalt și poetul cade într'un soi de nostalgie de Eden, într'o lăncezeală numită «tristețe metafizică», încercând să depășească spațiul terestru, să evoace un «peisaj transcendent» și mai ales să depășească momentul biografic, să intre în fondul ancestral. Somnul e mediul potrivit sustragerii de sub orizontul solar și intrării în metafizic:

În somn sângele meu ca un val
se trage din mine
înapoi în părinți.

Lucian Blaga cu fiica sa Dorli, în Portugalia.

Stilul devine liturgic și Aleluia răsună peste tot. Ingerii mișună pe pământ. Poetul își face «biografia» sau mai potrivit genealogia, încercând să surprindă elementul coral în desfășurarea Universului, marile glasuri haotice:

Unde și când m'am ivit în lumină, nu știu, —
din umbră mă ispitesc singur să cred
că lumea e o cântare.
Străin zâmbind, vrăjit suind
în mijlocul ei mă 'mplinesc cu mirare.
Câteodată spun vorbe cari nu mă cuprind,
câteodată iubesc lucruri cari nu-mi răspund.
De vânturi și isprăvi visate îmi sunt ochii plini, —
de umblat umblu ca fiecare:
când vinovat pe coperișele iadului,
când fără păcat pe muntele cu crini.
Închis în cercul aceleiași vetre
fac schimb de taine cu strămoșii,
norodul spălat de ape subț pietre.
Seara se 'ntâmplă mulcom s'ascult
în mine cum se tot revarsă
poveștile sângelui uitat de mult.
Binecuvânt pânea și luna —
ziua trăiesc împrăștiat cu furtuna.

De fapt «biografia» aceasta e «testamentul» lui Arghezi. Se întâmplă acum un fenomen curios. Deși Blaga are mijloacele lui proprii și e posibil să nu fi fost de loc înrăurit de poetul *Blestemelor*, începe să facă dublet cu Arghezi. Boala lui e tănjierea argheziană:

Frate, o boală învinsă ți se pare orice carte.
Dar cel ce ți-a vorbit e în pământ.
E în apă. E în vânt.
Sau mai departe.

iar spleen-ul îngerilor care ostenesc sub greutatea aripilor, putrefacția Raiului, constituiesc o paralelă la melancolia îngerului din *Heruvim bolnav (Paradis în destrămăre)*:

Portarul înaripat mai ține întins
un cotor de spadă fără de flăcări
Nu se luptă cu nimeni,
dar se simte învins.
Pretutindeni pe pășiți și pe ogor
serafimi cu părul nins
însetează după adevăr,
dar apele din fântâni
refuză gălețile lor. —
Arând fără îndemn
cu pluguri de lemn,
arhangheli se plâng
de greutatea aripelor.
Trece printre sorii vecini
porumbelul sfântului duh,
cu pliscul stinge cele din urmă lumini.
Noaptea îngerii goi
scribulind se culcă în fân:
vai mie, vai ție,
pâinjeni mulți au umplut apa vie,
odată vor putrezi și îngerii sub glie,
țărâna va seca poveștile
din trupul trist.

Ceea ce rămâne strict personal este latura pictural stilistică. Abundența de îngeri, înlocuirea prin ei aproape a oricărei figurații umane, dă un fel de convenție grațioasă dar de un ordin mai mult decorativ când lipsește misterul care să transforme aparițiile în viziuni turburătoare. Astfel arhangheli ară cu plugurile, serafimii scot apă din fântâni cu gălețile, îngerii se culcă noaptea goi în fân « scribulind » și putrezesc sub glie ca orice muritori fiindcă nu sunt altceva decât indivizii comuni într'aripați. Ba chiar sunt introduși în viața domestică și civilă. Ei trântesc ușile:

A muștrare clipind
te superi doar
când îngerii trântesc prea tare ușile
venind sau leșind

sau veniți să pedepsească Sodomele moderne electrificate se rătăcesc prin baruri și se lasă ademeniți de dansatoare:

Arhangheli sosiți să pedepsească orașul
s'au rătăcit prin baruri, cu penele arse.
Danțatoarea albă le trece prin sânge, răzând s'a oprit
pe-un vârf de picior ca pe-o sticlă întoarsă.

Suflul liric autentic se regăsește tot acolo unde spiritualismul se sprijină pe geologic:

Semne verzi subt șovăiri solare
ieși soră să vezi pe ogor.
Popi negri vestind subt pământuri soarele
cu fluier greerii umblă
pană'n pragul sferelor
și-acolo mor.

Pe patru vânturi adânci
pătrunde somnul în fași bătrâni.
Subt scut de stânci, undeva
un bălaur cu ochi întorși spre steaua polară
visează lapte albastru furat din stâni.

Vântul a dat în pădure
să rupă crengi și coarne de cerbi.
Clopote sau poate sferile
cântă subt iarbă cu miile.

Tocmai acest element teluric e deficient în *La curțile dorului*, unde cu toate încercările de folklorism, poeziile nu mai au suavitatea materială de altădată.

Deși *Tulburarea apelor* e în fond operă de poezie ca și *Zamolxe*, o putem trece în rândul dramelor numai pentru mai ordonată desfășurare scenică. Structura e de poem faustian și de dramă ibseniană, interesul general fiind de natură speculativă. Un popă ardelean român din vremea Reformațiunii (veacul al XVI-lea) e îndrăgostit de Nona, tânără sasă, care ademenește de altfel pe toți tinerii preoți spre a-i capta la Reformă. (Motivul e, bine înțeles, imaginar). Popa e tocmai pe cale de a clădi biserică dar e turburat de ispitele Nonei. Trebuie să se înțeleagă că ortodoxismul, catolicismul susțin desăvârșita transcendență a spiritului, în vreme ce acești Reformați pretind că « Dumnezeu e pretutindeni ». Iată că în casa preotului vine un moșneag care face, în felul lui Zamolxe, teoria unui Isus - Pământul:

Azi Pământul întreg e trupul său...
Isus e peatra
Isus e muntele;
totdeauna lângă noi — isvor limpede și mut
totdeauna lângă noi — nesfârșire de lut.
Fără cuvinte cum a fost pe cruce
Isus înflorește'n cireși
și rod se face pentru copiii săraci
Din flori fi adie vântul peste morminte;
el pătimește în glie și pom —
o răstignire e în fiecare om —
și unde privești: Isus moare și'nvie
Patrasia
Cu picioarele suntem pe trupul său?
Moșneagul
Noapte și zi umblăm prin eucaristie.

« Tulburarea apelor » este tocmai ispita acestui panteism. Moșneagul aprinde biserica popei, e omorât de norod, dar preotul s'a convertit la noua credință și se botează cu pământ:

Pământ m'am văzut — vreau să'nngenunchez
lângă el.
Nu e nimeni aici — să cânte?
« Isus e Dumnezeu - miel,
Isus e glie și om,
Isus e copac ».

Precum se vede intriga dramei e mitologică și are ca scop încadrarea presupusului panteism tracic în formele creștinismului. Și aci întâlnim admirabile dovezi de palpăre a lumii:

« S'a cam uscat cerneala, Patrasio. Când fierbi alta din scoarță de arin? Uite e ca rășina... »

De-ai fi biblie prăfuită,
mi-aș lăsa urma tălpilor pe tine.

Ghimpe în călcăiele arhanghelilor, ce?

Ce ploscă frumoasă ai.
Ca șoldul unei băcițe,
care s'apleacă să mulgă oile —
să ducă pe urmă lapte în rai.

și totuși dac'ar fi iarbă verde aici în jur
aș putea să joc desculț și nebun în fața ta.

Cartea e în totalde o rară poezie dar ca în genere în poezia lui Blaga nu se pot izola fragmente desine stătătoare, opera întregă fiind un măr cu carnea egală și suavă peste tot. Prea multa poezie, ibsenismul, adică conflictul de idei, mitologismul, o anume ținută expresionistă, constând în schematicism și într'o relativă stilizare și deci caricare a gesturilor, împiedică teatrul

lui Lucian Blaga de a fi reprezentabil, deși nu e lipsit deloc de pathos și de repeziciune scenică. El are nevoie de un public rafinat care să surprindă poezia, să intre cu ușurință în dialectica ascunsă, să participe deci la reprezentare cu suflet total. În *Daria* se pune la suprafață o problemă de patologie psihică. Daria, femeie încă foarte tânără, căsătorită cu un pedagog bătrân, are idei fixe, care (idee freudistă) nu sunt decât inhibiția impulsivității erotice. Vindecarea Dariei nu poate veni din partea sofului pedagog care caută să reprime fixitățile, ci prin deslănțuirea patimilor refulate. Daria descopere un tânăr poet de care se îndrăgostește imediat, se simte vindecată, dar soful (în felul lui bine intenționat) o închide în casă. Bolnava de lipsa dragostei merge până acolo încât roagă pe fiul ei Puiu să ducă o misivă scriitorului. Inșă fiindcă scriitorul refuză scrisoarea cu o morală strașnică, Puiu se sinucide de rușine. Apoi, aflând că scriitorul pleacă (de fapt e mințită) Daria se spânzură. Conflictul real este însă între natură, care nu suferă constrângere, și convenția socială, simbolizată prin pedagogul Filip care pregătește educația copilului încă dinainte de naștere prin «muzica sferică». Daria e o nimfă chiuitoare încarcerată. Farmecul piesei stă în deslănțuirea pasiunii sălbătice:

«Te iubesc tinere, te iubesc! Intâia oară spun aceste cuvinte. Te iubesc tinere, te iubesc! Ce bine că ești aici. De când ne cunoaștem? De șapte zile! Și șapte zile pot să fie mai mult decât șapte ani. Cum să-ți zic? Ce nume să-ți dau? Simt nevoia să-ți dau alt nume. Imi vine să te chem: mântuitorule. Imi vine să te chem cerule, adâncule! Imi vine să te chem: tâlharule, visule! Ce bine că ești aici! De șapte zile ne cunoaștem.»

sau în cunoscuta capacitate de a palpa Universul. Despre Puiu, Daria spune că crește «ca un dulău de oi», urechile lui îi plac fiindcă sunt «bune», «reci», ea, în clipe de criză, «și-a ridicat rochia și s'a așezat goală în zăpadă».

Freudismul este pe față punctul de plecare în jocul dramatic *Fapta*. Pictorul Luca e obsedat de ideea că ar putea face o crimă și doctorul îl vindecă provocându-l la «faptă», din fericire fără nicio urmare supărătoare, fiindcă glonțul tras nu lovește decât orologiul. *Inviere* e o pantomimă cu acțiunea «în afară de loc și timp», amestec de fabulos și țărănie, totul stilizat în modul Demian. Voinicii par «niște arhangheli fără de aripi îmbrăcați în cojoace de ciobani». *Meșterul Manole* e o dramă de idei în atmosferă mitică («timp mitic românesc»). Meșterul Manole zidește mereu de șapte ani și tot ce face se dărâmă. Introducerea unui stareț Bogumil îndreaptă gândul spre bogomolism, spre concepția adică a colaborării între duhul infernal și cel divin. Ceea ce construiește Manole e opera lui Satanail, lucrare materială, informă câtă vreme nu coboară Spiritul. Iar divinul se revelă prin miracol (idee ce urmărește pe toți gândiriștii). Minunea cere însă din partea omului o jertfă și Manole o va face sacrificând pe Mira. Din alt punct de vedere *Meșterul Manole* e un răspuns la problema estetică. Creația are ca punct de plecare tehnica, dar nu devine operă vie fără factorul irațional, fără har. Acest har pretinde însă artistului suferința. După ce a sfârșit biserica Manole, turburat în ființa lui de om, voiește să-și dărâme opera, să scoată pe Mira. Inșă biserica e indestructibilă și de altfel mulțimea îl împiedică de la acțiunea de năruire. Mod de a spune că opera artistică, ieșită din jertfa omului, are o existență independentă. Manole se ridică în turlă și se aruncă de acolo jos. Mulțimea contemplă opera, devenită anonimă, și nu are nevoie de autor. Se repetă dar pirandellismul din *Zamolxe*, conflictul între adevăr și ficțiune. Desigur că publicul nu poate urmări în spectacol intriga ideologică și ca atare drama rămâne o simplă lectură pentru intelectual, nu lipsită însă de manierism.

V. VOICULESCU.

Până să-și desvăluie o personalitate, V. Voiculescu a scris o mare cantitate de poezii vlahuțiene, corecte și prelung declamatorii, cântând Siretul:

Siretul pare'n câmpuri un lac încremenit,
Așa domol ce curge, lătit peste nisipuri!...

satul natal:

Ce pașnic era satul... Pitit la poala culmii
Ca un ostrov de cuiburi sub strașina'nvechită,
Il străjuiau din muche, doinindu-i pururi ulmii
Și-l încingeau pe vale pădurea de răchită.

și mai ales marile teme etice: mila, supunerea (simbolizată în bou), suferința (ocnașilor), binele și răul, divinitatea, idealul, arta, cam în acest fel:

Artistul nu-i decât prilejul,
E clipa scurtă, oarbă 'n care
O veșnicie-și spune dorul
Sau își încheag'a ei visare.

În vremea războiului, poetul a compus poezii ocazionale de îmbărbătare (urmând pilda lui V. Alecsandri), de bună seamă fără nicio pretenție (*Din Țara Zimbrului și alle poezii*), însă cu o anume ușurință caligrafică ce prevestește un artist:

Se repeziră, vânt, flăcării să ia de zor, pieptiș, suișul,
Dar, secerate, cădeau la vale rostogolindu-se pe râpi...
Și nu putea să sue nimeni, nici chiar un vultur, povârnișul
C'ar fi lăsat acolo morței falfăitoare-le-aripi!...

Abia cu *Pargă* (1921), în care mai sunt totuși poezii de războiu, începe faza propriu zis literară a poeziei lui V. Voiculescu, încă șovăelnică. Sunt evocate priveliștile agreste și muncile patriarhale, anotimpurile, câmpurile, apele și munții, în tablouri solemne, biblice, prea încărcate de colorii și mai ales de dialectalism: *paragina hobăei, prour, oi sive, miei priori, hălăciugă, răstavuri, scochină*; și totdeauna poetul stăruie într'un fabulos de idei, în care eroii se cheamă Credință, Voință iar Omul ancorează la țărnul Muncii sau în sfârșit într'un manierism antropomorfic în virtutea căruia Macul se însoară cu Cicoarea, pețitoare fiind Baba Gărgăriță și rival Craiul Flutur. Din această prea abundentă recoltă de versuri se pot reține câteva tablouri grele; grădina în arșiță:

Cîreșii nici nu suflă cuprinși de piroteală
Iar merii pe delături țin crângile pleoșite,
Pe când caișii gingași cu foile pălite
Se sprijină'n zaplazuri, sfârșiți de zăpușală.

Doar 'Nucul plin de umbră rămâne drept într'una
Cupola-i grea de frunză punându-o scut luminii,
Ca un monarch ce, falnic, în mijlocul grădinii
Cu brațele 'nălțate își ține sus cununa.

sau trecerea întunecată a norilor văzuți ca niște cirezi de vite:

Dând busna, ca de streche fugărite,
Cu cozile băzoi și coamele sburlite,
Sosesc cirezile de nori în goană
Buluc ca valul,
Cu mugete și svoană,
Și'nvălmășite
Buhai cu zimbri, junci cu vaci cât malul.

Și 'nchise în oborul cerurilor late
Năvălnicele boait
Bălțate, negre, ori țințate,
Se 'mbulzesc și suflă 'nspăimântate
Ca la vederea unei haite...